

Nytt fra

ØSTMARKA

Medlemsblad for Østmarkas Venner 56. årgang Nr. 3/2022

*Stor og kortreist nasjonalpark
Ny skogsbilvei vekker harme
Mariholtet gjenåpnet*

Fra gledestårer til natursorg

Av Helga Gunnarsdóttir

Lederen har ordet:

Sankthansuka er Østmarka på sitt aller vakreste. Skogen vår er fylt av et blomsterflor i alle regnbuens farger og tilhørende insektliv. Fuglesangen er fortsatt intens, fugleungene har krøpet, fløyet eller hoppet ut av sitt lune rede, men er fortsatt avhengig av mor og far. Er du heldig kan du få øye på små rådyr- eller elgkalver og harepuser. Kveldene er på sitt lyseste, og etter en kort og stille natt fylles skogen atter igjen av liv ved soloppgang.

Klima- og miljøminister Espen Barth Eide kunne nesten ikke valgt en mer velegnet dag enn 22. juni for å kunngjøre regjeringens syn og videre framdrift for etablering av nasjonalpark i Østmarka. Vi i Østmarkas Venner er særdeles fornøyd med statsrådets muntlige og skriftlige føringer, som du kan lese mer om på de neste sidene og på våre nettsider. For at våre medlemmer bedre skal forstå den store betydningen dette har, gjengir jeg noe forkortet de viktigste føringene som framkommer i brevet.

Etter departementets vurdering er nasjonalpark et godt og egnet virkemiddel for vern av et større skogområde i lavlandet i Sørøst-Norge. En ny type natur og en ny del av landet vil på denne måten bli representert blant våre nasjonalparker. Bevaring av stør-

re områder, slik at de kan være tilgjengelige for uforstyrret naturopplevelse og friluftsliv, kan være en del av formålet med vern som nasjonalpark. Og sist, men ikke minst mener departementet at en nasjonalpark kan ha stor betydning for både identitet og friluftsliv og for formidling av natur- og kulturmiljøverdier. Bedre kan det ikke sies, og dette og andre føringer som er gitt i brevet er i tråd med våre synspunkter. Omfanget av vernet er også stort sett i tråd med våre innspill til Statsforvalteren. Gledestårerne rant og jubelen sto i taket da vi fikk nyheten.

Men Østmarka var ikke lenge i Paradis. En drøy uke seinere gikk det sjokkbølger gjennom hele styret i ØV, og etter hvert også mange av våre medlemmer. Losby bruk har søkt om å få bygge en nærmere fire km lang skogsbilvei med tilhørende snuplass, velteplasser for tømmer og møteplasser for vogn-tog i et av Østmarkas aller fineste, mest opplevelsesrike og inngrepsfrie områder. Veien vil ta av ved Mortvannåsen og gå sørover rundt Kavlebrumyra, via Skråbakkhølet og 17. maiplassen, nordover Svarvestolbrenna og Gardfangåsen til Dammyr.

Områdene mellom Elvåga og kraftlinja har en helt egen betydning for både Oslodelen

Nytt fra Østmarka – Medlemsblad for Østmarkas Venner

Utgiver: Østmarkas Venner,
Postboks 85 Nordstrand, 1112 Oslo
Ansvarlig redaktør: Helga Gunnarsdóttir
Redaktør: Bjarne Rosjø
e-post: Bjarne.rosjo@brmedia.no

Forsidebilde: *Skyttenbrua – østenfor ligger villete Østmarka*

Foto: Lars Lindland
Grafisk produksjon: 07 Media – 07.no
Opplag: 4 500

Frist for stoff til neste nr. er 1. november 2022
Utgit med støtte fra Oslo kommune

av Østmarka-befolkningen og folk i Lørenskog. Hit har ungdommer og voksne valfartet for å oppdage eventyret i flere generasjoner. Her er fine områder for tiur- og orrfugleleik, og et ellers rikt dyre- og fugleliv. Skogen har dessuten en ganske stor andel av naturskog som aldri er flatehogd – skog som har store opplevelsels- og naturverdier.

Det går svært viktige og til dels historiske blåmerkede stier og skiløyper i det berørte området. Veien vil dels gå i skiløypene, dels på blåstiene, og ellers i helt uberørte områder. Mye av friluftslivet foregår imidlertid også utenfor opptråkka stier. Det foregår på Kavlebrumyra og myrene nord for denne, i åssidene ned mot Elvåga, og på utsiktspunktene på nydelige Svarvestolbrenna. Med bygging av en massiv vei igjennom et område som det knapt finnes maken til, vil disse opplevelsene bli frarøvet både nåværende og kommende generasjoner.

Det er et meget stort engasjement blant våre medlemmer i denne saken, så stort at godt voksne folk har mistet nattesøvnen og gråter i fortvilelse og forbannelse over det som holder på å skje. En ekte natursorg har grepet om seg med tanke på hvilke verdier som går tapt for evig.

Denne saken og flere tilsvarende, som Brudalsveien og oppdemming av Fjerdingbyputten, illustrerer meget godt hvor lite egnet markaloven er for å ta vare på Østmarkas **innhold**. Markaloven beskytter Østmarka mot boligbygging, men ikke mot hogst eller bygging av skogsbilveier, store idrettsanlegg, demninger, kraftlinjer, trafostasjoner med mer.

Hvis alle gode krefter drar i samme retning vil ca. 20 prosent av Østmarka være vernet om et drøyt år. Men ca. 80 prosent av området er dessverre fortsatt «fritt vilt» for bygging av skogsbilveier, idrettsanlegg og offentlig infrastruktur. Det er på høy tid at flere forstår at det er kun vern av Østmarka som nasjonalpark som sikrer Østmarkas naturmangfold og opplevelsverdier inn i framtida. Støtt opp om arbeidet med nasjonalpark i Østmarka!

Min avdøde far skrev for lenge siden en novelle med tittelen «Ekki gefast upp». Den har inspirert meg mange ganger når jeg står ovenfor vanskelige saker. På vegne av ØV lover jeg at vi ikke skal gi opp kampen mot ytterligere inngrep øst for Elvåga og andre steder i vår elskede Østmarka.

Styret i Østmarkas Venner 2022–2023

Leder: Helga Gunnarsdóttir 959 92 349

Sigmund Hågvar 917 14 510
Bente Lise Dagenborg 419 22 941
Ingunn Lian Nylund 949 82 006
Øyvind Pettersen 454 57 346

Nestleder: Johan G. Ellingsen 909 21 568

Kristin Lund 957 09 166
Varamedlemmer: Lars Rogstad 450 04 970
Rolf Kristian Medbøe 454 06 262
Linda Steen-Brungot 906 49 731

Medlemsregister og regnskap: Ingunn Lian Nylund 949 82 006, medlem@ostmarkasvenner.no
E-post til styret og ansatte: fornavn@ostmarkasvenner.no

Regjeringen vil ha stor og kortreist nasjonalpark

Tekst: Bjarne Røsjo

Planene for en nasjonalpark i Østmarka tok 22. juni et langt og viktig skritt framover. Da gjorde klima- og miljøminister Espen Barth Eide det klart at regjeringen anbefaler en stor nasjonalpark på til sammen 54 km² i Østmarka. I tillegg skal tilgrensende områder på til sammen ca. 18 km² vernes som friluftslivsområder etter markaloven.

Miljødirektoratet har tidligere lansert tre ulike alternativer for nytt vern av Østmarka. Statsråd Espen Barth Eide hadde valgt Sandbakken Sportsstue som scene for en viktig kunngjøring: Regjeringen anbefaler det alternativet som gir den største nasjonalparken.

– Vi har mange fine nasjonalparker i Norge, men du må reise ganske langt for å komme til de fleste av dem. Dette blir den mest

kortreiste nasjonalparken for mange mennesker i Norge, sa Barth Eide.

Espen Barth Eide og Klima- og miljødepartementet (KLD) ber nå om at nasjonalpark-saken legges ut på høring innen 15. oktober i år, med tre måneders høringsfrist. Et endelig vedtak i saken kan da fattes i løpet av 2023.

Bra for naturen, og bra for folk

– Østmarka er et viktig område for friluftsliv og naturopplevelser. For befolkningen i Oslo-regionen kan en nasjonalpark i Østmarka ha stor betydning for identitet, folkehelse og friluftsliv og for formidling av natur- og kulturmiljøverdier. Det at så mange mennesker har og vil få glede av Østmarka, gjør at vernet har betydelige positive samfunns-virkninger. Dette er bra for naturen og bra for folk, sier Espen Barth Eide.

Statsråden hadde følge av et reportasjeteam fra NRK samt representanter for Østmarkas Venner, KLD, Statsforvalteren i Oslo og Viken og Oslo Arbeiderparti da nyheten ble lansert på tunet ved Sandbakken. Fra Sandbakken er det bare ti minutters gange inn til den ville delen av Østmarka og grensen for det som kan bli en ny nasjonalpark.

De ønsker stor nasjonalpark i Østmarka: Frode Jacobsen, Sigmund Hågvar og Espen Barth Eide. Foto: Bjarne Røsjo, ØV.

– Dette er bare helt fantastiske nyheter for naturen og for Østmarka og alle som er opp tatt av gode naturopplevelser, sier en jublende glad styreleder i Østmarkas Venner, Helga Gunnarsdóttir.

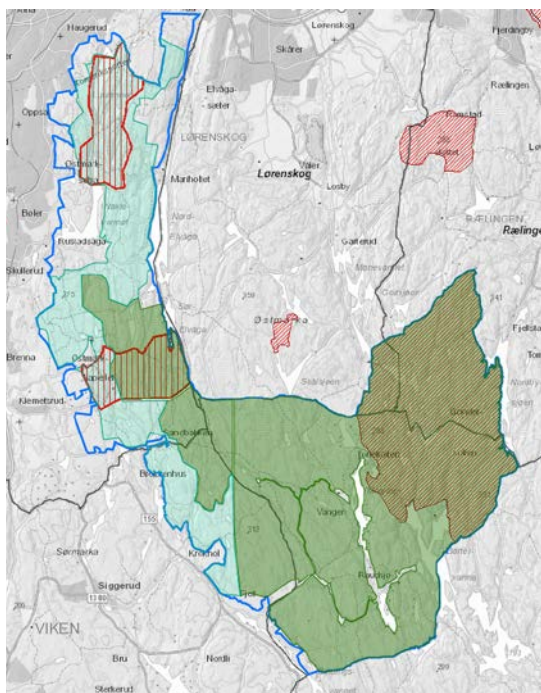
– Jeg er veldig glad for at statsråd Espen Barth Eide har holdt det han lovet da han var med oss på tur i Østmarka i august i fjor. Han har gitt klare føringer for det videre arbeidet og satt opp en tidsplan for prosessen videre. Høsten 2023 kan vi forhåpentligvis skåle for Østmarka nasjonalpark sammen med Sverre M. Fjelstad, Ola Elvestuen, Marianne Borgen og mange, mange flere medspillere, tilføyer Gunnarsdóttir.

Glede over statsrådens kunnngjøring

Det har gått ti år siden ØV fremmet forslaget om en nasjonalpark i Østmarka. Organisasjonens talsmann Sigmund Hågvær var svært godt fornøyd med statsrådets kunnngjøring, da NRK ville høre ØVs reaksjon på statsrådets utspill.

– Dette er en veldig gledelig dag! Vi har hele tiden håpet på en størst mulig nasjonalpark, og det som Regjeringen anbefaler i dag er jo nettopp det. Denne anledningen til å verne deler av Østmarka som nasjonalpark kommer aldri igjen, så dette er historisk. Det er ganske mange statsråder som har jobbet med denne saken siden vi lanserte forslaget om en nasjonalpark for ti år siden, og nå har vi altså en statsråd som tar initiativ og vil ha saken i mål. Det liker vi! sa Hågvær.

Frode Jacobsen, som er leder for Oslo Arbeiderparti og fast møtende vararepresentant på Stortinget etter at Jonas Gahr Støre ble statsminister, var også svært glad.

Kartet viser hvordan nasjonalparken kan bli. Området som har vært under utredning er avgrenset med blå strek. Rød skravering: Eksisterende vern. Lys grønn: Foreslått vern av friluftslivsområde. Mørk grønn: Foreslått vern av nasjonalpark. Illustrasjon: KLD.

– Som Oslo-politiker vil jeg si at dette er en gledens dag og en viktig milepæl på veien mot en nasjonalpark i Østmarka. Vi er ikke minst glade på vegne av Oslos befolkning, for der er det fire bydeler med til sammen 150 000 mennesker som nå får en nasjonalpark i sitt nærområde, sa Jacobsen. Han fortalte også at han har vokst opp på Bøler og har brukt Østmarka mye i alle år.

– Det er veldig gledelig at Østmarka nå ligger an til å få et sterkere vern – samtidig som marka fortsatt skal kunne brukes til friluftsliv.

liv omtrent som før, sa Jacobsen. Han benyttet også anledningen til å gratulere ØV med et viktig framskritt.

Departementet ber om synspunkter

Departementet ber Miljødirektoratet om å sende på høring et forslag som går ut på å verne en stor del av Østmarka som nasjonalpark (ca. 54 km²), i tillegg til at ca. 19 km² med tilgrensende skog skal vernes som friluftslivsområde etter markaloven. Dette er departementets foretrukne løsning, men i tillegg ber departementet om synspunkter på to alternativer som Miljødirektoratet har lagt fram:

- Vern av en mindre nasjonalpark (ca. 34 km²), et nytt naturreservat (ca. 9 km²) og vern av friluftslivsområde etter markaloven (ca. 30 km²)
- Ingen nasjonalpark, kun utvidelse av eksisterende Østmarka naturreservat (ca. 43 km²) og vern av friluftslivsområde etter markaloven (ca. 30 km²)

Østmarka naturreservat beholder strenge bestemmelser

Begge forslagene til nasjonalpark omfatter innlemming av eksisterende Østmarka naturreservat (18 km²). Ved innlemmelse i nasjonalparken skal reservatets store verneverdier ivaretas minst like godt som i dag, ifølge KLD. Dette kan gjøres for eksempel ved å etablere en sone med om lag samme avgrensning og restriksjonsnivå som i dagens naturreservat. Her vil sykling fortsatt ikke være tillatt.

Alle tre forslag medfører at det totale vernet blir på ca. 73 km². I dette arealet inngår tre

eksisterende verneområder (Østmarka naturreservat og de to friluftslivsområdene Hauktjern og Spinneren) som utgjør i alt ca. 25 km², slik at nytt verneareal blir ca. 48 km².

Mange av de argumentene som har vært brukt mot nasjonalparken i Østmarka forsvinner med det alternativet som Espen Barth Eide nå har anbefalt.

– At vi foreslår å verne deler av Østmarka som nasjonalpark betyr *ikke* at det blir slutt på skiløyper, bålbrekking, fiske, jakt eller stisykling der dette i dag er tillatt. Målet er at vi skal få plass til alt dette i de nye områdene som vernes, sier Espen Barth Eide.

Det er allerede et byggeforbud i Marka, med en viss dispensasjonsadgang etter markaloven. Vernet vil bety nye restriksjoner på skogbruket i området, men det spiller i praksis liten rolle fordi grunneierne i området – kommunene Oslo og Nordre Follo – selv ønsker å verne disse områdene.

Veier, hytter og demninger blir som før

Vernet skal ikke legge begrensninger på bruk og drift av eksisterende hytter, overnattings- og serveringssteder. Veiene til Vangen, Skjelbreia og Rausjø, samt demningene ved utløpene av Rausjøen, Mosjøen og Svartoren opprettholdes.

Departementet har ikke tatt endelig stilling til om bebyggelsen ved Vangen og Skjelbreia skal inngå i nasjonalparken. Børtervanna blir grenset helt ut av en eventuell nasjonalpark. Videre foreslår departementet at Mosjøen og Rausjø skal inngå i forslaget som sendes på høring.

Frode Jacobsen og Espen Barth Eide (t.v.) diskuterer den kommende nasjonalparken med ØVs Sigmund Hågvar (t.h.), mens NRKs reportasjeteam dokumenterer begivenheten. Foto: Bjarne Røsjø, ØV.

Tilrettelegging for enkelt friluftsliv er en viktig del av formålet med vern av nasjonalparker, og vil være det også i Østmarka nasjonalpark.

Forslagene innebærer at arealet innenfor markalovens virkeområde i Østmarka som *ikke* vil omfattes av et vern, vil være ca. 150 km². Størstedelen av Østmarka vil dermed fortsatt ikke være vernet.

Den videre fremdriften

Vern av nasjonalparker er omfattende, grundige og inkluderende prosesser som tar litt tid. Departementet har nå skissert den følgende fremdriften:

- Saken skal sendes på høring, med tre måneders høringsfrist, innen 15. oktober 2022
- Statsforvalteren i Oslo og Viken har utredet verneforslaget. Det er også Statsforvalteren som gjennomfører høringen for direktoratet, sammenstiller høringssvar og gir sin tilråding til Miljødirektoratet.
- Miljødirektoratet skal gi departementet sin tilråding innen sommeren 2023
- Regjeringen forventes å kunne behandle saken andre halvår 2023.

Østmarkas mange verdier – og om å tenke langsiktig

Tekst: Sigmund Hågvar

Spør en biolog om Østmarka, og han eller hun blir ivrig. Her er underlige sopper, vakre moser, rare arter av lav, merkelige insekter og et myldrende fugleliv. Spør friluftselseren, som kanskje vil råde deg til en overnatting ved et bortgjemt fiskevann. Som vil si at du må stå tidlig opp og lytte og se. For det er når dagen gryr at skogen virkelig lever. Når orrhanenes tidløse mumling lyder fra fjerne myrer, når tiuren utfolder sitt urgamle spill i gammelskogen, eller når perleuglen starter opp sine langmodige serier. Og fargene på torvmosene – som kommer gradvis etter som lyset øker!

Eller spør den sorgfulle, som har funnet den velgjørende stillheten et sted. Som finner styrke til å komme seg videre. Til igjen å bli et sterkt menneske.

Men spør også ungdommen, som søker til Marka for å utfolde sitt overskudd! Som blir glad i skogen fordi den blir en god venn

Spør dem som har greie på folkehelse. Som sier at Marka er så viktig.

Spør dem som bor i Oslo om hva som er bra med byen. Mange vil svare: Nærhet til Marka!

Eller spør naturverneren som kanskje først blir litt alvorlig. Men siden ivrig. For natur-

vern er å se langt. Naturvern er å redde verdier som ennå finnes. Naturvern er å se både farer og muligheter. På samme måte

Foto: Bjarne Røsjø

som i kulturvernet. Det var en tid da selv prestene argumenterte for å rive stavkirke-
kene. En utenkelig tanke i dag. Man altfor
mange ser ikke verdien av intakt natur –
heller ikke av unike Østmarka.

Kanskje om hundre år – eller om ennå flere
år – ligger Østmarka fremdeles intakt?
Uten svære tekniske inngrep, spart for all
den nedbygging og ødeleggelse som visse
krefter står for?

Kanskje noen da stiller de samme spørs-
målene, om igjen? Kanskje svaret da bare
blir et undrende blikk: Hva Østmarka
betyr? Det er jo der vi tømmer våre hoder,
der vi fyller på med ny livsvilje, der vi
henter skjønnhet og inspirasjon. Det er jo
nærskogen vår, det er eventyrskogen, og
det er villmarka vår. Og kanskje: Takk til
dem som sloss den gang Østmarkas skjeb-
ne var i spill! Takk for nasjonalparken!

Guidet tur i verneverdig skog – Langvann rundt

Hva: Guidet tur med ØV og NOA
Hvor: Oppmøte og retur P-plassen ved Grønmo
Hvem: Bjørnar Thøgersen og Helga Gunnarsdóttir
Når: Søndag 9. oktober kl. 10:00

I anledning høstens høring av forslag til nasjonalpark inviterer vi til guidet tur. Vi følger turveien fra Grønmo og deretter stien til Smørhullet. Der tar vi av ved sydenden av Langvann og går på umerka stier inn i området som Østmarkas Venner har foreslått vernet. Vi går nordover Langvannsbrenninga i retning Pettersbråtan ved Elvåga. Turen går videre over Sotåsen mot sør og tilbake til Grønmo.

Turen er ca. 8 kilometer lang, beregnet til rundt 5 timer, i rolig tempo, inkludert rasting og småstopp. Turen passer for alle som er vant til å gå i Østmarkas litt ulendte terreng.

Ta med mat og drikke. Godt fottøy er nødvendig og klær etter vær.

Kollektiv transport: Buss 550 Enebakk stopper ved Krokhol.

Følg med for oppdatert informasjon på www.ostmarkasvenner.no

*Høstidyll ved Langvann
Foto: Bjørnar Thøgersen.*

Nasjonalpark i Østmarka

Østmarkas Venner inviterer til et spennende høstmøte.

Tirsdag 15. november kl. 19.00 på Skullerudstua

Tradisjonen tro byr vi på kaffe og noe å bite i!

**Alle er hjertelig
velkomne til et
spennende møte!**

For nærmere informasjon
om program følg med på
www.ostmarkasvenner.no

Savannesol over Skogmåsan i nasjonalparken. Foto: Lars Lindland

Den nye veien og hogsten vil ramme viktige leveområder for storfugl og orrfugl. Foto: Lars Lindland.

Losby Bruk planlegger vei og hogst i nær uberørte deler av Østmarka

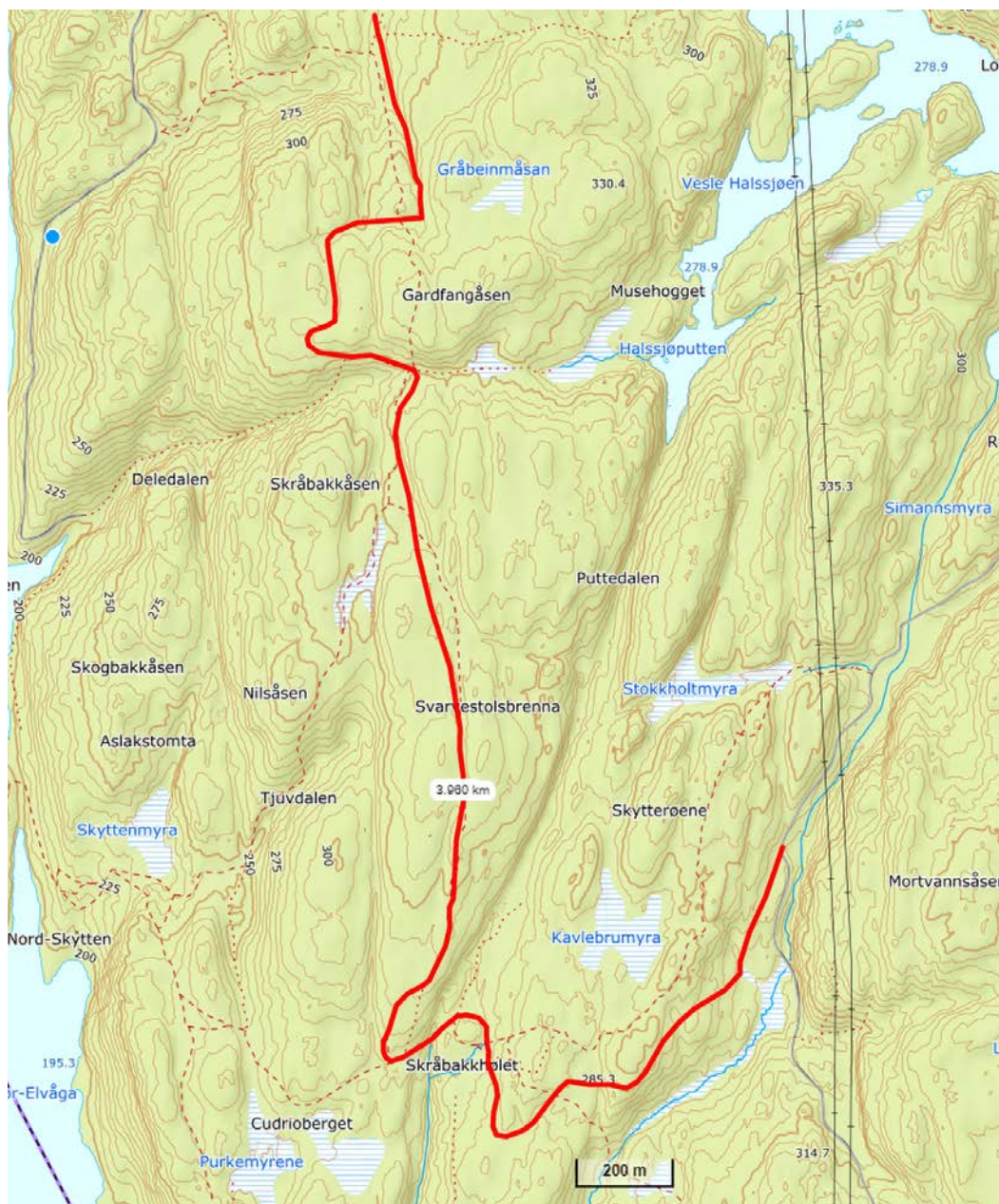
Tekst: Bjarne Røsjø

Losby Bruk har planlagt en skogsbilvei som vil bli det største inngrepet i Østmarka på mange år, for å få bedre tilgang til over 4000 dekar hogstmoden skog. Det berørte området øst for Elvåga er i dag helt uten større tekniske inngrep. ØV reagerer meget sterkt og krever at verneverdiene i området skal kartlegges ordentlig.

Veien – og den etterfølgende hogsten – vil berøre en del av Østmarka som fortsatt er veiløst og nærmest fritt for andre inngrep. Østmarkas Venner (ØV) kritiserer blant annet at skogeieren har brukt mye tid og krefter på å planlegge veien, mens den lov-pålagte kartleggingen av natur- og verne-

verdier ser ut til å være gjort på en overfladisk måte.

– Dette fremstår i dag som et intakt naturområde og som en «indrefilet» i en sentral del av Østmarka. Slik natur kan best karakteriseres som en «rødlistet» kvalitet som

Dette kartet ble utarbeidet av ØV og viser omtrent hvor den planlagte veien skal bygges.
 Illustrasjon: Lars Lindland.

Veien og den planlagte hogsten skal foregå i en del av Østmarka som er fritt for store tekniske inngrep. Foto: Lars Lindland.

befolkningen nesten ikke får oppleve lenger. Veien ødelegger i tillegg hovedskiløypa fra Mariholtet til Vangen og flere viktige sommerferdselsårer blir sterkt berørt, påpeker ØV.

Den planlagte skogsbilveien skal bygges på østsiden av Elvåga, i et område som befolkningen på vestsiden av Østmarka kommer til ved å gå over demningen ved Mariholtet, eller ved å passere Skyttenbrua – også kalt «El Paso» – lenger sør. Ifølge Store norske leksikon henger navnet Elvåga sammen med det norrøne *Élivágar*, som i Edda var navnet på den mytiske grenseelva mellom jotnenes og menneskenes verden. Skyttenbrua har en helt egen betydning for store deler av Østmarka-befolkningen, fordi den fortsatt markerer en overgang fra «sivilisasjonen» på vestsiden til den mer uberørte villmarken på østsiden.

Veien skal starte ved Bjønnebetveien sørøst for Stokkholtholmyra og gå sørvestover via Skråbakkhølet, før den svinger nordover på Svarvestolsbrenna mot Dammyr. Der slutter den i nærheten av løypedelet ved Stakanløypa. Veien vil i store partier følge hovedskiløypa mellom Mariholtet og Vangen, fra Stakanløypa til Bjønnebete.

Meget omfattende veianlegg

Gangen i slike saker er at skogeieren sender en søknad til Regionkontor Landbruk, som er et felleskommunalt organ for behandling av land- og skogbrukssaker i Lørenskog, Oslo og Rælingen. Kontoret vurderer søknaden og sender deretter saken ut på høring. Østmarkas Venner (ØV) fikk saken på høring i begynnelsen av juli.

Losby Bruk har søkt om å få bygge en vei som er 3 860 meter lang og 4,5 meter bred i veiklasse 3. Det skal anlegges ikke mindre enn sju parkeringsplasser for skogsmaskiner. Hver enkelt av disse vil bli 20 meter lang og 14 meter bred, beregnet fra midten av veien. Tre møteplasser for vogntog skal bygges, disse skal være 25 meter lange og tre meter brede fra veiskulder, det vil si at veien her blir totalt sju meter bred over en strekning på 25 meter. Dessuten skal fire snuplasser som blir 26 meter i diameter anlegges, og på toppen av det hele kommer det muligens også tre-fire masseuttak.

Veiens dekningsområde er 4 283 dekar med produktiv skog, og det går frem av søknaden at det sogner om lag 23 000 kubikk-meter (m³) hogstmoden skog til veien. Den planlagte veistandarden forutsetter omfattende inngrep i form av flere fjellskjæringer og steinfyllinger langs hele traseen.

– Sakens omfang og kompleksitet innebærer at en uttalelse fra oss, og for den saks skyld andre berørte organisasjoner, vil kreve mye arbeid. Det er åpenbart ikke mulig å uttale seg på noe fornuftig vis uten å foreta befaring av områdene som ødelegges, for å kunne gjøre reelle vurderinger av skadene for naturen og friluftslivet, skriver ØV i et brev til landbrukskontoret.

– Det hører med til historien at kartene som ligger i høringsdokumentet er så dårlige at det ut fra fremlagt dokumentasjon var vanskelig å finne ut av hvor veien nøyaktig skal gå hen. I forbindelse med en befaring 18. august har vi fått bedre kart fra Losby Bruk. Vi ser for øvrig at inngrepet nærmest

Veien skal passere Skråbakkhullet, som er et knutepunkt for stier og skiløyper i Østmarka.
Foto: Bjarne Røsjø

i sin helhet går i et jomfruelig terreng, sier ØVs styreleder Helga Gunnarsdóttir.

Naturverdiene er dårlig kartlagt

ØV organiserte flere haste-befaringer i juli, men hadde ikke anledning til å undersøke hele området i løpet av sommerferien. De raske befaringene som det hittil har vært mulig å gjennomføre, tyder imidlertid på at tiltakshaver har underkommunisert naturkvalitetene i området. Det er blant annet flere storfugl- og orreleiker i nærheten av veien. Losby Bruk hevder at deler av den planlagte veien skal følge traseen til gamle traktorveier, men under befaringene så langt har ikke ØV sett noen slike traktorveier.

– Store deler av naturen i dette området fremstår som villmark og burde helst vært vernet, mener ØV.

Høringsfrist i sommerferien

Losby Bruks søknad er svært omfattende og bærer preg av at det har vært holdt flere befaringer mens saken har vært forberedt i lengre tid. Men da Landbrukskontoret sendte saken på høring 1. juli, ble det lagt opp til det som virket som en «skinnhøring» med innleveringsfrist allerede 5. august.

ØV slo i bordet 4. juli og påpekte det uakseptable i at en så viktig sak skal ha hele høringsperioden lagt til sommerferien, og allerede dagen etter ble høringsfristen forlenget til 1. september. I begynnelsen av august fikk ØV et nytt brev med beskjed om utsatt høringsfrist til 1. oktober.

– Dette er et område med store deler naturskog som i dag fremstår praktisk talt uten inngrep, og det er maktpåliggende å doku-

mentere hva som går tapt med utbyggingen. Dette vil nødvendigvis måtte ta tid. Etter som tiltakshaver selv har bidratt til en slik kartlegging i svært begrenset grad, trenger vi god tid til å gjennomføre våre egne undersøkelser i området. Dokumentasjonsarbeid er krevende og kan ikke gjøres uten befaringer i marken, sier ØVs styreleder Helga Gunnarsdóttir.

Mange nøkkelbiotoper og spesielle områder

Anne Sverdrup-Thygeson, som nå er professor i bevaringsbiologi ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), var i 2003 skogøkolog i NorSkog. Da gjennomførte hun en kartlegging av nøkkelbiotoper i skog på Losby Bruks eiendommer, på oppdrag fra Losby-brukets skogsjef Erling Bergsaker. Denne kartleggingen førte til at det ble registrert 19 såkalte nøkkelbiotoper, det vil si områder som er særlig viktige for bevaring av det biologiske mangfoldet, fordi det inneholder naturtyper eller plante- og dyrearter, signalarter, som er sjeldne i landskapet.

Det ble også beskrevet 10 områder som krever spesielle hensyn: Både større områder som hadde naturskogs-kvaliteter, og områder som av andre grunner bør ivaretas på en spesiell måte. Noen av disse biotopene og hensynsområdene ligger i nærheten traséen der veien er planlagt å bygges. ØV har tatt kontakt med Sverdrup-Thygeson, og hennes råd er nå at områdets biologiske verdier bør gjennomgås på nytt. – Det kan nemlig ha skjedd mye på 20 år, mener hun.

Saken ble omtalt på Østmarkas Venners nettside 4. juli, og det vil komme oppdateringer utover høsten.

Skauleis fra Losby mot Bjørtjern

Hva: Guidet tur i Losby-skauen med ØV og NOA

Hvor: Gårdskafeen ved Losby

Hvem: Johan G. Ellingsen / Østmarkas Venner

Når: Søndag 23. oktober kl.10:00

Østmarkas Venner inviterer, i samarbeid med NOA, til guidet tur i en litt ukjent del av Losbymarka. Dette blir en litt krevende tur som går delvis «skauleis» utenom stier, og hensikten er å bli bedre kjent med en del av Østmarka som er forholdsvis lite besøkt. Vi møtes ved gårdskafeen på Losby, og derfra går vi mot sørøst over Trettåsen, via Opptjernet og fram til Nordre Bjørtjern. Deretter returnerer vi via Badstudalen og Geitsjøen sør for Jonsokhøgda, og til sist følger vi veien tilbake til Losby.

Kontaktperson:

Johan G. Ellingsen, Østmarkas Venner. Tlf.: 909 21 568

Foto: Johan G. Ellingsen

Slåttetreff og Bøvelstad-mesterskapet i hesteskokasting

Tekst: Bjarne Røsjø

I år som i for ble det arrangert slåttetreff på Østmarkaplassen Bøvelstad med bl.a. innlagt mesterskap i hesteskokasting. Selve slåttetreffet har vi valgt å tone litt ned, men slåttetradisjonen prøver vi å holde i hevd.

Vi har nå i ca. 12 år slått enga ved låven, fjernet gras og på den måten fjernet næringsstoffer for å få opp litt annen slåttemarksvegetasjon. I 2007 gjorde Bymiljøetaten i Oslo en botanisk kartlegging på innmarka, og den viste ingen spesielt spennende vegetasjon. Vi antar at det ikke ble brukt kunstgjødsel på jordene, så forholdene burde ligge til rette for en rik flora.

Poenget med gjentatte slåtter er nettopp å utarme jorda og gi bedre forhold for typiske slåttemarksplanter. Vi planlegger nå å gjen-

Johan Ellingsen vant det tradisjonelle hesteskokastingsmesterskapet, med Lars Rogstad (t.v.) og Arild Hildebrandt som en god nummer to og tre. Foto: Øystein Kjos

ta den botaniske undersøkelsen til våren i 2023, for å få bekrefet den lille endringen vi selv synes å ha observert. Ideelt sett skal enga slås først i slutten av juli – men så lenge vi ikke har sett interessante endringer der, har vi prioritert oppsetting av Ljå, bruken av slåtteredskap og selve slåtte teknikken. Slåttetreffet skjedde derfor allerede i slutten av juni da det har vært lettes å samle folk.

I år var det ca. 10 stykker som konsentrerte oss om et engstykke ved brønnen som lenge har vært overgrodd med mye kraftig vegetasjon. I slutten av juli slapp vi de 11 sauene fra Vangen inn på innmarka, for å beite området ytterligere ned. Kopplammet Reidar som mistet moren sin i våres, har – ukjent på hvilken måte – lært seg å forsere strømgjerdet, og er blitt alles kjæledegge som får gå fritt omkring som han vil.

Etter den tradisjonelle slåttegrauten ble årets store begivenhet – hesteskokastingen – gjennomført. Denne gang med den internasjonalt godkjente overdommeren Jan Fredriksen fra Sørkedalen HsKK (hesteskokasteklubb). Det ble en hard kamp om førsteplassen, der tidligere vinnere denne gang med knapp margin måtte se seg slått av Johan Ellingsen.

Takk til både slåttemannskap og den tilreisende overdommeren!

SpeiderhytteTuren 2022

Hva: Hyggelig tur for turinteresserte unge og voksne
Hvor: Speiderhytter i Østmarka
Hvem: Speiderne i samarbeid med Østmarkas Venner
Når: Lørdag 15. oktober og søndag 16. oktober

Tredje helgen i oktober ønskes det velkommen til en eller flere av speiderhyttene i Østmarka. Mange speidergrupper har en egen hytte i skogen. Denne helgen vil speiderne og Østmarkas Venner gjerne dele turgleden med flest mulig turglade mennesker.

Også i år er det en del andre speidergrupper som har ønsket å delta på arrangementet. Oversikt og beskrivelse av alle hyttene finnes på arrangementets nettside.

Arrangementet er åpent for alle.

Hyttene er åpne lørdag 15. oktober kl. 10–18 og søndag 16. oktober kl. 9–16.

Mer informasjon, kart og turforslag, se nettsiden www.speiderhytteturen.no

Følg med for oppdatert informasjon!

Velkommen ut på tur!

*Speiderhytta Blåhaug er også i år hovedbasen for SpeiderhytteTuren. Hytta ligger på vei opp fra Sandbakken parkering til Sandbakken Sportsstue.
Foto: Karen Johanne Strømstad.*

Thomas Heftye (til høyre) sammen med venner utenfor et stabbur som sto på Sarabråten, 1865. Stabburet står nå i Kongsberg. (Foto: Heftye-familiens album)

200 års-jubileum for Thomas Heftye

Av Even Saugstad

Thomas Heftye, mannen som etablerte seg på Sarabråten, ville i oktober 2022 fylt 200 år. Dette er en mann som har satt spor etter seg, både i Østmarka og i resten av byen.

Johan Fredrik Eckersbergs veggmaleri av Sara-bråten og Nøkle vann, slik det så ut på Thomas J. Heftyes tid.
Foto: Rolf Erik Heftye

30. august 1857 inviterte forretningsmannen Thomas Johannesen Heftye (1822–1886) til innvielsesfest i sitt enkle sommerhus på Sara-bråten. Dette skulle bli starten på 40 år med stor aktivitet på stedet, som nå er redusert til et stikryss og en rasteplass. Til innvielsesfesten, og i de neste årenes mange store selskaper, var det meste av datidens kjendiser og celebriteter samlet. Hit inn til plassen ved Nøkle vann kom kunstnere og diktere, forretningsfolk, politikere og ikke minst kongelige. I gjestebøkene som stadig er bevart kan vi finne hilsener og signaturer fra blant annet kronprins Carl av Norge og Sverige, kong Oskar II, Tidemand og Gude, Henrik Ibsen, Ole Bull, Jonas Lie og Eva Sars.

Heftye-slekta kom opprinnelig fra Sveits og drev med import, eksport, handel, skogsdrift og sagbruksvirksomhet. Handelsfirmaet *Tho. Job. Heftye & Søn* ble stiftet av bestefaren til «vår» Heftye, med samme navn som ham. Mannen som i år ville fylt 200 år overtok firmaet i 1849. Da hadde familiebedriften allerede 11 år tidligere kjøpt en stor eiendom i Østmarka, ikke nødvendigvis fordi det var så vakkert der, men fordi det var skog som kunne drives og gi råvarer til sagbrukene de eide.

Thomas J. Heftye la raskt sin elsk på Sara-bråten og utviklet stedet med nye bygninger, slik at han kunne bruke det til sommersted og representasjonsbolig. Mer og mer av

Thomas J. Heftye malt av Asta Nørregaard. (Oslo Museum, Wikimedia Commons)

skogstraktene mellom Nøklevann og Elvåga ble kjøpt inn, og etter hvert eide han meste parten av den delen av Østmarka som i dag ligger i Oslo kommune.

Friluftslivsmannen

Thomas J. Heftye var nasjonalromantiker. Han ville at nordmennene skulle få øynene opp for landets storslagne natur, både i høyfjellet og i skogen som omga hovedstaden. Midt på 1800-tallet var det ikke en selvfølge at folk kunne legge turen over annen manns eiendom. Friluftsloven var hundre år unna, og allemannsretten og fri adgang til utmark ble praktisert etter sedvanerett – det ville i

stor grad si at folks mulighet til å gå på tur, plukke bær og sopp, fiske og ro på innsjøer var avhengig av grunneierens velvilje.

Heftye var derimot åpen for at folk som nøt den norske naturen også kunne gjøre det hos ham. «Han åpnet sine eiendommer i Nordmarken og Østmarken for allmuen», het det gjerne. Hos forpakteren på Sarabråten kunne turfolket også kjøpe mat og drikke.

I tillegg til muligheten til å få et glimt av en av datidens kjendiser, var naturen selvfølgelig et trekkplaster for å få Christiania-folket til å ta toget til Bryn og spasere inn til Sarabråten. Her var svimlende utsikt, dramatiske fjellformasjoner, en flott foss, og idylliske små og store vann. Heftye gjorde også sitt med å «pynte» på naturen. Sjarmerende promenadestier ble anlagt rundt Sarabråten, og veiknuten «Korketrekkeren» ble bygget på veien inn fra Ulsrudvann.

I 1868 startet Heftye Den Norske Turistforening (DNT). Med seg i foreningens første styre hadde han blant annet eventyrsamleren Peter Christen Asbjørnsen og dikteren Aasmund Olavsson Vinje, begge hyppige gjester på Sarabråten.

Bankmannen

Familiebedriften ble under Thomas J. Heftyes tid endret fra handel til bankvirksomhet. Sammen med svogeren Thorvald Meyer var han også med på å bygge ut nye boligområder i Christiania. Han var også konsul for Sveits.

Heftye var en av landets rikeste menn og var opptatt av at nasjonen skulle reise seg med sin egen historie etter tida under Danmark.

Foruten bankvirksomheten var han med på å starte landets første forsikringsselskap, og han var aktiv i styrer og verv i ulike foreninger og selskap.

Etter Heftyes død gikk familiens bankfirma inn i Centralbanken. Med harde økonomiske tider på 1930-tallet gikk Centralbanken konkurs i 1936.

Ikke bare i Østmarka

Spor etter Thomas J. Heftye finner vi over hele byen. Ved Frognerseieren fikk han bygget det som fortsatt går under navnet Heftye-villaen. Huset ble oppført i 1867, 24 år før Frognerseieren restaurant som området i dag er mest kjent for. Huset står stadig rett nedenfor restauranten, eies av Oslo kommune, og brukes nå til representasjon og ved spesielle anledninger.

Forretningsmannen hadde sin bolig på Frogner, i en stor eksklusiv villa han fikk bygget i 1859. Dette er i dag ambassadørboligen til den britiske ambassaden, og huset ligger i det som nå heter Thomas Heftyes gate. I bygningens hagestue, og heldigvis stadig intakt, er det laget flere veggmalerier av den kjente kunstneren Johan Fredrik Eckersberg. Et av motivene er fra Sarabråten og Nøklevann.

I 1888, to år etter Heftyes død, ble det reist en bauta ved Midtstuen til minne om ham. Det var Christiania Skiklub som fikk samlet inn midler og reist den over fem meter høye steinen med innskriften: «Tho. Joh. Heftye 1887. Christiania-ungdom satte denne bautasten».

Heftye-arrangementer i oktober

Sarabråten's venner arrangerer torsdag 20. oktober en foredragskveld om Heftye og Sarabråten. På selve bursdagen, lørdag 29. oktober, vil det bli arrangert guidet tur og fakkelvandring til Sarabråten. Se egne annonser og følg med på ØVs nettsider for mer informasjon.

Thomas J. Heftye fikk bygget den såkalte sperrestua på Sarabråten i 1856. Før det sto det en enkel husmannsstue på stedet. Sønnen Thomas Thomassen Heftye (1860 – 1921), overtok eiendommen etter sin far og fikk satt opp en stor dragestilvilla ytterst på skrenten mot Nøklevann. Det er denne bygningen vi i dag ser grunnmuren etter.

Bøker og nettsider

I forbindelse med DNTs 150-årsjubileum i 2018, skrev forfatteren Karsten Alnæs biografien om Thomas Heftye. Også i boka «Sarabråten – godset i skogen» er det mye stoff om årets jublant. Sarabråten's venner har på sin nettside mye informasjon og historie om stedet, og en link til skannede utgaver av fotoalbum og gjestebøker fra Sarabråten. Sjekk ut www.sarabraten.no.

I forbindelse med markeringen av Thomas Heftyes 200 år vil Sarabråten's venner ha flere arrangementer.

Foredragskveld om Thomas Heftye

Hva: Heftye-kveld
Hvor: Bøler kirke, konfirmantsalen
Hvem: Sarabråtens venner i samarbeid med Østmarkas Venner og Østensjø historielag
Når: Torsdag 20. oktober kl. 19.00

Mannen som etablerte seg på Sarabråten på 1850-tallet, ville 29. oktober i år ha fylt 200 år. Sarabråtens venner ønsker å markere dette jubileet. Velkommen til en spennende foredragskveld med Thomas Heftye som tema. Mannen som satte sine spor over hele byen, og særlig i Østmarka, skal hedres og omtales.

Program for kvelden:

- Karsten Alnæs skrev biografien om Heftye (2016) og forteller om forretningsmannen, naturelskeren og DNT-stifteren
- Marianne Reusch, jurist og friluftslivsentusiast som bl.a. har skrevet bok om Holmenkollen-området, forteller om Heftyes tilknytning til Frognerseteren og Nordmarka
- Even Saugstad har skrevet boka «Sarabråten – godset i skogen», forteller om Heftye-spor i Oslo og andre steder i landet.

Enkel servering.
Gratis inngang for medlemmer, andre betaler kr. 50,-.

Thomas Heftye (i midten med vandrestav) sammen med blant annet Aasmund Olavsson Vinje (til høyre med vandrestav). Bildet er fra 1865. (Foto: Heftyefamiliens album)

Bursdagsfeiring for Thomas Heftye

Hva: Guidet tur og bursdagsfeiring

Hvor: Ulsrudvann parkering/Sarabråten

Hvem: Sarabråtens venner m. fl.

Når: Lørdag 29. oktober kl. 13.00 og ut dagen

Thomas J. Heftye ble født 29. oktober 1822, og på selve 200-årsdagen blir det arrangement på Sarabråten med historisk guiding på vei inn dit. Frammøte på p-plassen ved Ulsrudvann/Østmarksetra kl. 13.00 for den som vil være med på guidet tur.

Kl. 17.30 blir det visning av gamle bilder/filmer i ruinene.

Mellom disse aktivitetene blir det mulig å gjøre seg bedre kjent i Sarabråten-området og grille medbragt mat. Kaffe og kanskje litt mer serveres. Hjemtur i fakkelskinn. Åpent for alle, gratis adgang.

For mer informasjon om begge arrangementene, se Østmarkas Venners nettsider og Facebook.

Sperrestua var det første huset Thomas Heftye fikk bygget på Sarabråten. (Foto: Per Adolf Thorén, Oslo Museum)

Dette bildet av Steinar Saghaug på bunnen av et nær tørrlagt Nordre Puttjern ble ikonisk. Foto: Privat

Romeriksporten: Byggeskandalen som kunne blitt enda verre

Tekst: Bjarne Røsjø

– Det kunne gått enda verre. Lutvann kunne blitt tømt for vann, sier Steinar Saghaug og Helga Gunnarsdóttir. Det er 25 år siden byggingen av Romeriksporten ble til en nasjonal skandale, og nå forteller de to Østmarka-vennene om kampen mot lekkasjene og ledelsen i Gardermobanen.

I dag suser flytogene mellom Oslo S og Gardermoen problemfritt gjennom den nesten 15 kilometer lange tunnelen som kalles Romeriksporten, men for 25 år siden var tunnelen en byggeskandale som var på alles lepper. Da tunnelen var under bygging begynte det nemlig å renne store mengder vann

inn i den, og vannet kom fra innsjøer, tjern og grunnvann i Østmarka.

Vår historie begynner 2. februar 1997. Steinar Saghaug hadde ledet sekretariatet for Arbeiderpartiets stortingsgruppe i mange år, og fra 1995 til 1997 var han Oslos byråd for

Også Lutvann begynte å lekke, og det førte til demonstrasjoner og et folkekrav om at skandalen måtte stanses. Foto: Steinar Saghaug.

miljø og samferdsel. Men i januar 1998 ble Rune Gerhardsens mindretallsbyråd i Oslo plutselig kastet og erstattet med et borgerlig byråd. Det førte til at Saghaug hadde karantene og etterlønn, og det gjorde at han hadde god tid til å gå tur i sin kjære Østmarka.

Isen lå veldig lavt i Nordre Puttjern

– Da jeg gikk forbi Nordre Puttjern reagerte jeg på at isen lå veldig lavt, så jeg tok et bilde. Da jeg kom hjem ringte jeg broren min, for å spørre om hvor denne Romeriksporten egentlig går. Jeg mistenkte nemlig at vannet fra Puttjern hadde rent inn i tunnelen som var i ferd med å bli sprengt ut, forteller Saghaug.

Broren Thor Saghaug var plandirektør i Jernbaneverket og fant fort ut tunnelen gikk i berget omtrent 40 meter under Nordre og

Søndre Puttjern. Det svaret styrket Saghaugs hypotese, så han ringte til Arbeiderbladet (som kort tid etter skiftet navn til Dagsavisen). Tre dager senere – 5. februar – hadde avisa et stort oppslag om at vannlekkasjene inn i Romeriksporten hadde tømt et tjern i Østmarka. Steinar Saghaug ble dermed den første som varslet medier og myndigheter om lekkasjene.

– Arbeiderbladet hadde også bedt om kommentarer fra ledelsen i Gardermobanen (GMB), som påstod at Nordre Puttjern ville bli fylt opp igjen i forbindelse med snøsmeltingen om våren. Ingen fare, liksom. Men det oppslaget ble starten på en prosess som skulle avsløre en stor byggeskandale, forteller Saghaug.

Steinar Saghaug og Helga Gunnarsdóttir sto midt i kampen for å redde Lutvann og de nordlige delene av Østmarka for 25 år siden. Bildet de holder er gave Steinar fikk fra en lokal støttespiller. Foto: Bjarne Røsjø

Gardermobanen blånektet

Noen dager senere kom det for en dag at også vannstanden i naturperlen Lutvann – en snau kilometer vest for Nordre og Søndre Puttjern – var i ferd med å synke. Et nytt medieoppslag førte til at administrerende direktør Ottar Remman i GMB mente at naturvernerne var hysteriske. Informasjonssjef Ove Narvesen blånektet: – Vi ser det som helt usannsynlig at våre sprengninger er skyld i at vannstanden er lav i Lutvann, uttalte han til Dagsavisen.

I boka *Makt på liv og død – Historien bak Gardermo-utbyggingen*¹ forteller forfatterne om hvordan de første medieoppslagene ble mottatt:

¹ Forfattere: Svein Erik Bakken, Tore Holtet og Elisabeth Lunder. Oktober forlag 1998. ISBN 82-7094-980-9

Små og store valgfartet til Puttjernene og Lutvann. Bekymret kunne folk registrere skadene. Puttjern var snart omdannet til et stort krater, der trærne veltet og jord raste ut. Politiet sperret av området for å hindre ulykker.

Vannet fortsatte å fosse inn i tunnelen som var under bygging, mens ledelsen i GMB fortsatt gjorde alt de kunne for å bagatellisere og bortforklare. Men Steinar Saghaug kjente Østmarka så godt at han var sikker i sin sak. Her måtte noe gjøres! Han varslet internt i Arbeiderpartiet, men ble svært skuffet over samferdselsminister Sissel Rønbecks svar på et spørsmål fra Rød Valgallianses representant Erling Folkvord i Stortingets spørretime 26. februar. Sprengningen i flytogtunnelen kunne trygt fortsette, mente statsråden.

Motstandere blir samarbeidspartnere

I mars iverksatte GMB et hemmelig forsøk med å tilsette et rødt fargestoff i Nordre Puttjern, for å sjekke om det virkelig var vannet derfra som rant inn i tunnelen. Det førte bare til at den gjenværende fisken i tjernet døde, fordi konsentrasjonen av det giftige fargestoffet var altfor høy.

Etter flere møter mellom friluftsforskningsorganisasjonene, lokalbefolkningen og ledelsen i GMB, og stor omtale i mediene, forstod ledelsen i GMB omsider at de måtte begynne å høre på folk som kjente Østmarka. I månedsskiftet mars/april 1997 foreslo GMB derfor å opprette en prosjektgruppe som skulle ivareta miljøinteressene og gi råd om tiltak for å bringe Østmarka tilbake til mest mulig naturlig tilstand. Prosjektgruppa for Nordre Puttjern ble etablert 7. april 1997, med ledelsen i GMB og tre medlemmer som representerte naturen og friluftslivet. De tre var

Tore Hauger som var generalsekretær i Oslo og Omland Friluftsråd (OOF), Rolf Eliassen som representerte Oslomarkas Fiskeadministrasjon (OFA) og var områdeansvarlig i Østmarka, og Steinar Saghaug. – Vår intensjon med å delta i gruppen var å bidra til å løse problemene i lag med ledelsen i GMB på en slik måte at ikke naturen i Østmarka ble den tapende, står det i et notat som Gunnarsdóttir senere skrev til Stortinget på vegne av organisasjonene.

Det var GMBs utbyggingsdirektør Trond Schjetne som forespurte Eliassen om å bli medlem i gruppa, etter at Eliassen hadde representert OFA på flere møter. Eliassen foreslo at også Saghaug skulle være med i gruppa, som representant for ØV. Kai Ekaner, som var styreleder i ØV på den tiden, mente at det var en strålende ide. Helga Gunnarsdóttir ble ikke formelt med i Puttjern-gruppa, men jobbet i bakgrunnen med research og utarbeiding av fagnotater.

Etableringen av Puttjern-gruppa førte til at personer som tidligere hadde stått på hver sin side i en av Norges største miljøkamper gjennom tidene – striden om utbyggingen av Altaelva – plutselig sto på samme side og dro lærdom av hverandres erfaringer.

– Mens Rolf og Helga demonstrerte i Alta vinteren 1971, satt jeg på et kontor i Stortinget og kikket ut av vinduet på samene som lå i telt og sultestreiket på plenen. Jeg skrev visst ti notater om hvordan AP skulle håndtere denne situasjonen, forteller Saghaug.

Aksjonistene ble ført bak lyset

Arbeidet i Puttjern-gruppa ble svært komplisert, forteller Saghaug og Gunnarsdóttir.

Situasjonen er beskrevet i krasse ordelag i et notat fra OOF, ØV og OFA til Stortingets samferdselskomite 25. mars 1998. Der står det som følger:

Arbeidet i Prosjektgruppen har vært preget av at vi til tider har følt oss ført bak lyset av ledelsen i GMB. På tross av lovnader fra GMB om aktiv holdning til problemene i tunnelen viste det seg at de prioriterte framdrift i tunnelen framfor tetting.

– Ja, det var det som skjedde. Det styrende for GMBs ledelse var at traseen for all del skulle stå ferdig til åpningen av Oslos nye hovedflyplass på Gardermoen i oktober 1998. Alle andre hensyn måtte vike, forteller Gunnarsdóttir.

Allerede i mai 1997 var samarbeidsforholdene blitt så vanskelige at organisasjonene vurderte å trekke seg fra Puttjern-gruppa, men så kom en ny avsløring: Det hadde oppstått store skader i minst 50 boliger på Hellerud, og skadene skyldtes setninger i grunnen på grunn av synkende grunnvann. Grunnmurer hadde slått sprekker, gulv var blitt skjeve, dører kilte seg fast. Det førte til at bydels-overlegen Frank S. Thrana engasjerte seg aktivt på huseiernes og naturvernernes side.

– Østmarka til å gå i, til å hvile i, til å elske i

Steinar Saghaug og Helga Gunnarsdóttir husker godt et stormfullt møte i Haugerud kirke, der både huseierne på Hellerud, lokalbefolkningen for øvrig og representanter for miljøorganisasjonene skjelt ut Gardermobanen etter noter.

– Fastlegen min, Toril Andersen, formulerte en setning vi brukte veldig mye etterpå: «Vi trenger Østmarka til å gå i, til å hvile i, til å elske i», forteller Saghaug.

Ledelsen i GMB begynte nå å snakke om at de «arbeidet med å tette lekkasjene» inn i Romeriksporten, men litt senere kom det beskjed om at de «skulle begynne å tette». Dette hang jo ikke på greip, så Saghaug kontaktet Sissel Rønbeck igjen og mente at hun burde kalle GMB-ledelsen inn på teppet. Det gjorde hun også, men resultatet ble heller magert. Statsråden trodde fortsatt på GMB-sjefene som fortalte at lekkasjene var «helt håndterbare».

– De hadde jugd henne full om at alt var greit. Sissel trodde på dem og derfor gjorde hun ikke noe som helst, minnes Saghaug.

Midt oppe i det hele ble det avholdt stortingsvalg 15. september 1997. Den sittende statsministeren Thorbjørn Jagland hadde før valget sagt at han ville gå av hvis AP fikk mindre enn 36,9 prosent av stemmene, og han holdt ord da partiet landet på 35 prosent. Resultatet ble at landet fikk en borgerlig regjering ledet av Kjell Magne Bondevik, som overtok 17. oktober. Venstre-politikeren Odd Einar Dørum ble ny samferdselsminister, og AP-mannen Steinar Saghaug legger ikke skjul på at Dørum gjorde en mye bedre jobb enn Sissel Rønbeck.

– Den nye regjeringen gjorde tetting av Romeriksporten til Jobb nummer 1. Fra da av hadde vi faste møter med samferdselsministerens politiske rådgiver Tore Killingland en gang i måneden, forteller Saghaug.

Dørum hadde forståelse for at organisasjonene hadde lite midler, så regjeringen kom med en bevilgning til organisasjonene i Puttjern-gruppa. Det førte til at Gunnarsdóttir kunne ansettes som miljørådgiver i halv stilling, mens hun fram til da hadde jobbet gratis på frivillig basis.

NVE kom på banen med tettekrav

I løpet av høsten 1997 kom det beregninger som viste at det lakk to millioner liter vann i døgnet ut fra Lutvann, og nå kom Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) på banen. NVE forstod at sprengningen av Romeriksporten hadde punktert flere grunnvannsmagasiner i hele den nordlige delen av Østmarka. NVE krevde derfor at GMB måtte søke konsesjon for den vannlekkasjen som allerede hadde skjedd, og satte i tillegg strenge tettekrav. – De kravene ble redningen for oss, forteller Saghaug.

Også Søndre Puttjern hadde blitt tømt hvis det ikke var blitt overført vann via en slange fra Krokstjern, halvannen kilometer lenger sør. – Det var Rolf som fikk ideen til den slangen, og som sammen med Steinar og medlemmer av OFA-laget la den ut på dugnad etter å ha fått tillatelse fra NVE og Bymiljøetaten i Oslo, understreker Gunnarsdóttir.

Men tabbene på utbyggersiden var ennå ikke over. I oktober 1997 ble det kjent at tetningsstoffet Rhoca Gil, som ble benyttet i Romeriksporten, ga utslipp av det helsefarlige stoffet akrylamid i tunnelvannet. Dette førte til at arbeidet i tunnelen ble midlertidig stanset.

På toppen av det hele begynte Gardermbanen å legge ut skinner i den delen av tun-

Under en befaring til Søndre Puttjern klarte utbyggerne og Østmarka-vennene å løse noen av de mange problemene. Fra venstre: Gardermobanens utbyggingsjef Olaf Melbø, Øystein Dahle, Flytogets leder Berit Kjøll, Steinar Saghaug, Tore Hauger og Rolf Eliassen. Foto: Helga Gunnarsdóttir.

nelen som allerede var sprengt ut, altså før de hadde nådd tettekravene. – De hadde tenkt å tette etter togene hadde begynt å gå! Alle burde vel forstå at det var umulig, fnyser Saghaug.

Selv om samferdselsminister Odd Einar Dørum var «på ballen» i mye større grad enn forgjengeren, ble det fortsatt ikke slutt på GMB-ledelsens krumspring.

– I mars 1998 ble det holdt en høring i Stortinget. Da satt jeg på tilhørerbenken og hørte direktøren i Gardermobanen påstå at «nå var det blitt tett i tunnelen». Det var en åpenbar løgn, forteller Saghaug.

Etter høringen og dagen før NVE skulle legge offentliggjøre en faglig evaluering av tetteprosessen med tanke på reduksjon i lekkasjene, ble både Puttjern-gruppa og medlemmene av en ekspertgruppe innkalt til et møte på Dørums kontor.

– På den tiden var jeg mer beskjeden og forsiktig enn jeg er i dag, men jeg klarte likevel å ta ordet og si til Dørum at Gardermobanen *ikke* var i mål med å innfri NVEs krav. Dagen etter, 10. juni, hadde VG et stort oppslag om at friluftsansjasjonene hadde «vunnet en full seier». Den såkalte vannbalansen var ikke blitt gjenopprettet, og det betydde at Romeriksporten ikke kunne åpnes. Dørum ga også beskjed om at skinnene i

I dag er Nordre Puttjern fullt av vann, men det er fortsatt mulig å se restene etter trærne som gikk over ende da breddene raste ut for 25 år siden. Foto: Espen Bratlie.

tunnelen måtte rives slik at det ble mulig å tette bedre, forteller Gunnarsdóttir.

Uventede bakholdsangrep

Det vesle Nordre Puttjern er i ettertid blitt stående som et symbol på hele miljøskandalen rundt Romeriksporten. Det var Østmarka-vennene og frilufsorganisasjonene som dominerte miljøkampen fra start til mål. Miljøorganisasjonen Bellona forsøkte seg riktignok med et stunt, men det brakte ikke saken videre.

– Vi satt i et møte med Romeriksporten og fikk plutselig telefon med beskjed om at Bellonas folk hadde lenket seg fast i tunnelen. Vi ble enige om at de kunne bare sitte der. Bellona fikk et avisoppslag dagen etter, og så hørte vi ikke mer fra dem, sier Saghaug.

Det var litt verre at Kurt Oddekalv, leder av Norges Miljøvernforbund fra opprettelsen i 1993, kom på banen med et budskap om at kampen mot lekkasjene var et unødvendig pengesløseri.

– Jeg er overbevist om at NSBs daværende konsernsjef Osmund Ueland sto bak det utspillet. Ueland ville skandalisere oss og hadde fått Oddekalv til å falle oss i ryggen. Men utspillet førte ikke fram, forteller Gunnarsdóttir. Ueland hadde også vært administrerende direktør i NSB Gardermobanen i 1994 og 1995, til han ble erstattet av Berit Kjøll.

NRK-profilen Herbjørn Sørø skrev i 1999 et innlegg i nynorskavisa *Dag og Tid*, med overskriften «Stor ståhei om ei tjørn». Et tjern i Oslo var liksom ikke noe å bråke over,

men Sørebø fikk svar på tiltale av Helga Gunnarsdóttir.

– For det første har jeg sett meg lei på en del av de kommentarene, kåseriene og avisinnleggene som forsøker å framstille problemene i Østmarka som om det kun dreier seg om et enslig tjern, og at hele saken er et hysteri skapt av avisredaksjonene i Akersgata. For det andre så er det for meg som gammel Dag og Tid-leser ekstra provoserende at dette står på trykk i en avis som jeg har oppfattet som seriøs og miljøbevisst, skrev Gunnarsdóttir i et skarpt innlegg.

Lærdommer fra en skandale

Steinar Saghaug og Helga Gunnarsdóttir snakker i ettertid pent om Gardermobanens utbyggingsdirektør Trond Schjetne, som gjorde en god jobb under svært vanskelige forhold. Kritikken retter seg isteden mot administrerende direktør Ottar Remman, samt prosjektlederen, byggelederen – og NSB-sjefen sjøl, Osmund Ueland.

Både Puttjerna og Lutvann ble til slutt reddet, selv om Romeriksporten aldri ble helt tett. Et sinnrikt system med målestasjoner registrerer kontinuerlig vannstanden og grunnvannsnivået rundt Nordre Puttjern, og hvis det er nødvendig pumpes det store mengder vann inn i grunnvannsreservoaret rundt tunnelen. Denne løsningen har fungert bra i snart 25 år, men Saghaug og Gunnarsdóttir mener fortsatt at det hadde vært bedre å bygge Romeriksporten som en helt tett tunnel. Den nåværende løsningen er nemlig sårbar fordi den er avhengig av elektriske pumper og tilførsel av vann utenfra.

Fakta om Gardermobanen

- Vedtaket om å anlegge landets nye hovedflyplass på Gardermoen ble fattet i Stortinget 8. august 1992, mens Kjell Opseth (Ap) var samferdselsminister
- NSB Gardermobanen AS ble etablert 24. november 1992 for å stå for utbyggingen av Gardermobanen og Gardermoen stasjon. Utbyggingen av banen startet i 1994 og pågikk fram til 1999
- Utbyggingen av Gardermobanen ble kostnadsberegnet til 4,6 milliarder kroner. Investeringene totalt ble på om lag 13 milliarder kroner, ifølge Wikipedia

– Det norske tunnelbygger-miljøet har trukket mange lærdommer av denne skandalen. I Romeriksporten sprengte de først tunnelen og injiserte tettingsmidler etterpå, som sprøytebetong og Rhoca-Gil. Den moderne metoden går isteden ut på å tette berget omkring en ny tunnel før de begynner å sprengte, kommenterer Gunnarsdóttir.

Romeriksporten måtte utsettes

NSB-styret var 10. juni 1998 tvunget til å utsette ferdigstillelsen av Romeriksporten, for å kunne gjennomføre tetningsarbeidene i tråd med NVEs konsesjonskrav. Togtrafikken på deler av Gardermobanen ble satt i gang i august, men flytogene måtte kjøre på de gamle NSB-skinnene mellom Oslo og Lillestrøm. Selve Romeriksporten ble ikke tatt i bruk før 22. august 1999.

Da Osmund Ueland 6. august 1998 fortalte en samlet norsk presse om nye utsettelsler og

Denne målestasjonen er med på overvåkingen av vannstanden i Nordre Puttjern. Foto: Espen Bratlie.

nye kostnader, innrømmet han for første gang at Romeriksporten er en skandale. Men det hadde Gardermobanens nye administrerende direktør, Berit Kjøll, allerede fastslått.

Berit Kjøll kritiserte aldri Ueland offentlig, men hun kom med en liten bemerkning

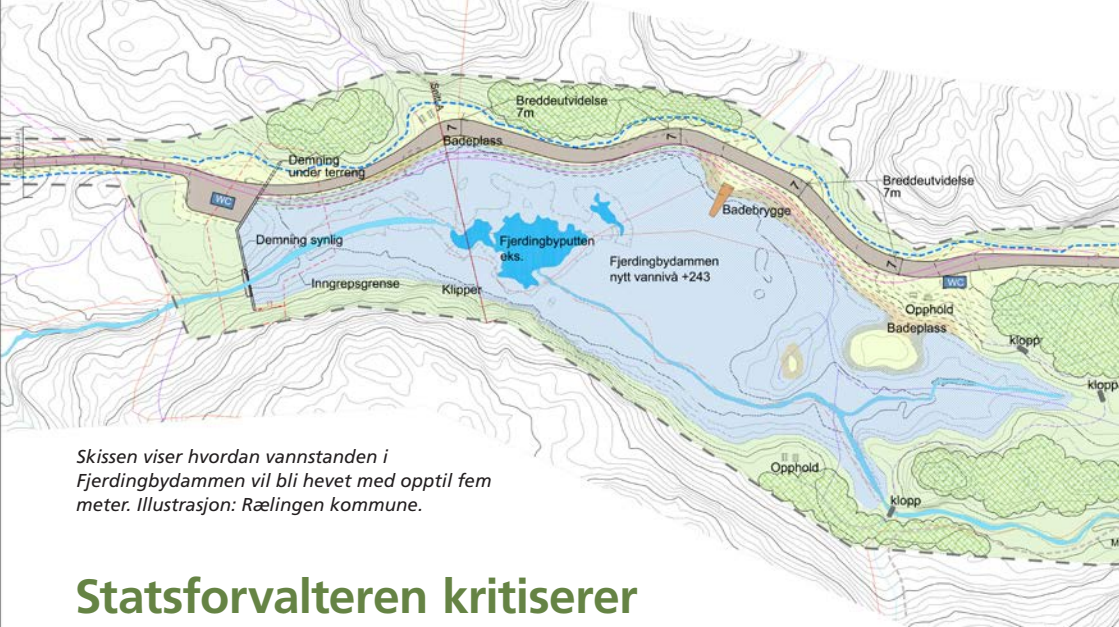
etter en befaring til Lutvann som ble organisert av Puttjern-gruppa. – Osmund gikk på tur i skogen med dressbukse, sa Kjøll og ristet på hodet.

Aldri så galt, så er det godt for noe: Kampen mot lekkasjene i Romeriksporten førte til at Østmarkas Venner fikk mange flere medlemmer, og i dag er organisasjonen fortsatt en slagkraftig forsvarer av naturen og det enkle friluftslivet i Østmarka. Steinar Saghaug ble ØVs nye styreleder i 1998, og det vervet beholdt han til 2011. Da ble han avløst av enebakkingen Johan Ellingsen.

– En av grunnene til at vi nådde fram i denne saken, var at vi helt fra starten av var enige om å være strengt faglige og saklig i all vår argumentasjon. Det var helt avgjørende at vi aldri ble tatt i en feil, i en løgn eller en bløff. Helga gjorde en fabelaktig jobb med å utvikle argumentasjonen vår, oppsummerer Saghaug.

– Jeg lærte veldig mye av å jobbe sammen med Steinar. Uten hans solide politiske erfaring og en fremragende evne til å håndtere mediene, hadde vi aldri nådd fram i denne saken, tilføyer Gunnarsdóttir.

I dag er Saghaug en aktiv pensjonist, som blant annet har vært styreleder for Friluftsrådenes Landsforbund og Leveld Kunstnartun etter at han forlot styret i ØV. Der er det nå Helga Gunnarsdóttir som regjerer, etter at hun avløste Johan Ellingsen i 2017. ØV kjemper fortsatt for å bevare skogen mellom Oslo og Øyeren, og den kampen er så krevende at årsberetningen bare for 2021 fylte nesten 40 sider i medlemsbladet.

Skissen viser hvordan vannstanden i Fjerdingbydammen vil bli hevet med opptil fem meter. Illustrasjon: Rælingen kommune.

Statsforvalteren kritiserer Rælingens planer om stor demning og vei

Rælingen kommune vil både bygge vei og demme opp Fjerdingbydammen for å skaffe vann til kunstsno-produksjonen i Marikollen. Østmarkas Venner har protestert, og Statsforvalteren kommer med skarp kritikk.

– Planene vil få store negative konsekvenser for natur og miljø, skriver Statsforvalteren i en krass kommentar til en reguleringsplan som Rælingen kommune presenterte i april. Kommunen vil oppgradere dagens turvei gjennom Brudalen fra Marikollen-området mot Ramstadsjøen. Planen går også ut på å demme opp Fjerdingbydammen for å skaffe nok vann til kunstsno-produksjonen i Marikollen idrettspark.

Den planlagte dammen skal bli fem meter høy og 72 meter bred, men Statsforvalterens kritikk tyder på at det kan bli vanskelig for Rælingen kommune å få godkjent planforslaget i sin nåværende form. Fjerdingbydammen er nemlig omkranset av en rik, åpen sørlig jordvannsmyr som er en sterkt truet naturtype. – Det bør søkes andre løsninger

for snøproduksjon som ikke har så klare negative konsekvenser, skriver Statsforvalteren.

ØV har også protestert mot planene om å bygge en bred skogsbilvei gjennom den trange og nesten intakte Brudalen, tett inntil Ramstadslottet naturreservat. Dessuten påpeker ØV at anlegget ligger godt innenfor markagrensa.

– Å anlegge en dam for noe som nærmest må karakteriseres som industriell kunstsno-produksjon strider mot byggeforbudet i markalovens paragraf 5, påpeker ØV.

Mer utdypende artikler om denne saken ble publisert på Østmarkas Venners nettside 31. mai og 7. juni.

Alexander og Lene Lilletjernbakken Aker serverer klassikere som kanelboller og skillingsboller på Mariholtet og satser i tillegg på Østmarkas beste kaffe.

Mariholtet har gjenåpnet med nytt vertskap

Av Bjarne Røsjo

– Vi har bare møtt hyggelige folk og føler oss veldig godt mottatt, sier Lene og Alexander Lilletjernbakken Aker. Det nye vertskapet på Mariholtet åpnet kioskdirften ved den populære markastua i midten av juni og var i full drift fra 20. juli.

Onsdag 20. juli gjenåpnet Mariholtet Sportsstue ved Elvåga for fullt med nytt vertskap, etter at Jan Erik og Kristin Nordby – som bestyrte Mariholtet i mer enn 20 år – hadde sin siste arbeidsdag 22. mai. Mariholtet blir

ofte kalt «Østmarkas storstue» og ligger på en høyde over Elvåga, sentralt plassert i et nettverk av løyper og stier som går i alle retninger.

Alexander og Lene Lillejernbakken Aker flyttet fra en leilighet på Oppsal til Mariholtet i slutten av mai, sammen med barna Hennie (1 ½ år) og Lucas (5 år) samt hunden Panko. Deretter brukte de noen uker på en forsiktig oppussing av resepsjonen, og åpnet etter hvert kiosken i sidebygningen. Nå er Mariholtet i full drift igjen, og det nye vertskapet har allerede merket at de bestyrer ei svært populær sportsstue.

– Vi har alltid hatt et ønske om å starte noe eget, og dette var en mulighet vi ikke kunne si nei til, forteller Alexander.

Matlaging og kaffe-ekspertise

Lene vokste opp på Nesodden, men kjenner Østmarka godt fordi besteforeldrene bodde like ved Rustadsaga. Hun har mange års erfaring som kokk og har jobbet blant annet i kafeer og bakerier. Alexander er opprinnelig fra Larvik og har jobbet med innkjøp, markedsføring og brenning av kaffe i mange år. De to har bodd sammen i Oslo i ca. 15 år, før de erstattet et urbant liv med lyden av fuglekvisper til frokost.

– Den kaffen vi selger her, har jeg hentet i Nicaragua hos en bonde jeg kjenner godt. Det føles godt å selge en kaffe som er kjøpt rettferdig og kjøpt direkte fra bonden. Og så håper vi at markafolket setter pris på at vi kanskje blir den markastua som har den beste kaffen, forteller Alex.

Det blir i hovedsak Lene som tar seg av matlagingen, mens Alexander har fullt opp med alt det andre som skal gjøres. Det er nemlig ikke en ni til fire- jobb å drive ei markastue.

– Åpningstiden er liksom bare sjarmøretappen, for vi må stå tidlig opp og bake de bolene som går med i løpet av dagen. I tillegg skal det gjøres innkjøp, skaffes ved til vinteren, klippes gress, og til vinteren blir antakelig mye snømåking. Mye administrasjon blir det også. Dette likner mye på en 24-timers stilling, sier Lene med et stort smil.

Ingen store krumspring

Alexander og Lene lover at de ikke kommer til å gjøre noen store krumspring på Mariholtet. Resepsjonen er nymalt og pusset opp slik at den er blitt litt åpnere, og i serveringsdisken skal de ta vare på klassikere som kanelboller og skillingsboller.

– Men vi er jo ikke Jan Erik og Kristin. Vi har blant annet våre egne oppskrifter og kommer til å gjøre ting på vår egen måte, sier Lene.

– Det blir noen forandringer her og der, og så håper vi at markavandrerne setter pris på dem. Men vi kommer jo ikke til å male peise-stua eller finne på sånne store ting. Vi skal ta vare på Mariholtets egenart! supplerer Alexander.

Tanken fikk mer og mer mening

Bymiljøetaten i Oslo kommune eier Mariholtet og leier ut til de som bestyrer stedet. Jan Erik og Kristin Nordby hadde egentlig tenkt å slutte som vertskap på Mariholtet ved årsskiftet, etter 20 år. Men da stillingen ble utlyst første gang kom det ikke søkere med tilstrekkelige kvalifikasjoner. Folk som kan drive en markastue, vokser ikke på trær.

Det nye vertskapet på Mariholtet har bare møtt blide og hyggelige mennesker etter den offisielle gjenåpningen

Da stillingen ble utlyst for annen gang var det Lenes bror som gjorde dem oppmerksom på annonsen.

– Den første reaksjonen var at det ikke var noe for oss, men så begynte vi å tenke på det. Etter hvert fikk tanken mer og mer mening, forteller Lene.

– Da vi kom så langt i prosessen at vi skulle besøke Mariholtet for første gang, før vi undertegnet kontrakten, var den første impulsen at dette var altfor stort for oss. Dette er jo et stort anlegg med flere bygninger og mye besøk. Men så tenkte vi oss om både lenge og vel, og etter hvert fant vi ut at dette var midt i blinken, fortsetter Alexander.

Lene tilføyer at det har vært uvurderlig å ha gode venner og familiemedlemmer som kunne hjelpe til i startfasen. – Dette hadde aldri gått uten dem. Vi har et helt team rundt oss, som hjelper til med servering og kjøkkenarbeid og barnepass og slike ting, tilføyer Lene.

Nå ser Alexander og Lene Lilletjernbakken Aker fram til en vennskapelig konkurranse med de andre markastuene i Østmarka. Det er for eksempel ikke lange veien til Rustadsaga, som tidligere i år ble kåret til Oslos beste markastue. Det er heller ikke langt til Skullerudstua, Sandbakken eller Vangen, som alle har sine særpreg. Men Mariholtet sikter seg inn mot en ny nisje: Markastua med den gode maten og den aller beste kaffen.

– Naturverdiene i skogen kartlegges av næringsinteressene

Av Bjarne Røsjo

– Myndighetene har overlatt ansvaret for å kartlegge naturverdiene i skogen til næringen, som har stor interesse i å hogge den. Det skriver Vårt Land-journalisten Turid Sylte i en kritisk og veldokumentert kronikk.

Ifølge Statistisk sentralbyrå ble det hogd rekordmye i norske skoger i første kvartal i år, blant annet på grunn av økende priser. I denne situasjonen er det samtidig slik at det er skognæringen selv som har ansvaret for å kartlegge naturverdiene i skogen – som de også har sterk økonomisk interesse av å hogge. Det blir omtrent som å la bukken passe havresekken:

– I 2019 kom Biofokus med en rapport om miljøregistreringer (MiS) som skogbruket selv hadde gjort i et utvalg skogområder på til sammen 1.000 kvadratkilometer. Områdene som uavhengige biologer fant viktige på grunn av naturverdier, var samlet bortimot

ti ganger større enn i skogbrukets egne MiS-registreringer, skriver Vårt Land-journalisten.

Medlemmene i Østmarkas Venner kjenner Turid Sylte fra før, etter at hun var med styreleder Helga Gunnarsdóttir og styremedlemmet Bjørnar Thøgersen på tur i et nytt hogstfelt på Fjerdingsbyhøgda i Rælingen. Der hadde ikke skogeieren selv funnet noe verneverdig. Men da ØV gikk på befaring med en biolog, tok det ikke lang tid å finne den sjeldne og rødlistede sopparten rosenjodskinn under en død trestamme.

ØVs omtale av kronikken ble publisert på våre nettsider 9. juni.

Skogeieren fant ingen sjeldne arter under sin egen kartlegging på Fjerdingsbyhøgda, men en biolog fant fort et velutviklet eksemplar av den rødlistede arten dynekjuke. Foto: NOA.

Øystein Skjær Kolseth fra Bymiljøetaten og Johan Ellingsen fra ØV inspiserer oppbyggingen ved Nord-Elvåga. Foto: Lars Rogstad.

Plankeveien ved Elvåga – ikke der vi trodde?

Tekst: Lars Rogstad

Plankeveien er den tidligere vinterveien som i hovedsak fulgte vann og myrer gjennom Østmarka, og som var den tids hovedvei til Christiania fra sagene i Rausjøgrenda og Enebakk. På et kart fra 1802 er traseen markert ved sundet mellom Sør- og Nord-Elvåga, dvs. ved Skyttenbrua (El Paso). Men er denne traséen egentlig så sannsynlig?

For å få svar på en del spørsmål rundt dette, befarte Østmarkas Venner (ØV) og Bymiljøetaten i Oslo kommune deler av traseen i midten av juni, og sannsynligvis oppdaget vi en trasé som tidligere har vært ukjent.

Høydeforskjellen mellom «gamle» Sør- og Nord-Elvåga, dvs. før oppdemmingen i 1964, er på ca. 5 meter. I det trange sundet fra sør til nord var det strømmende vann og fare for tynn is. Det var så mye vann og kraft i

denne bekken at «Elvåga sag» var i drift her på 1600- og 1700-tallet. Vi finner minner etter denne saga gjennom navnet Sagåsen; dvs. åsen rett øst for Skyttenbrua.

Usikker is er ikke bra for vinterveier og tunge plankelass, og vi ser at også over Børtervanna lenger sør i Østmarka er veien lagt utenom «Trangene» og gikk i stedet over eidet litt lenger øst ved Nessetra. Så det er ikke usannsynlig at Plankeveien unngikk den usikre isen ved Skyttenbrua, og heller gikk gjennom søkket øst for Sagåsen. Vika helt nord i Sør-Elvåga ved Skytten heter da også Stallvika (ref. «Stedsnavn i Østmarka», Bjørn Eithun, 1969). Muntlige kilder referer også til Hansemann «Småhans» Sørli, som visste å fortelle at det var her Plankeveien gikk.

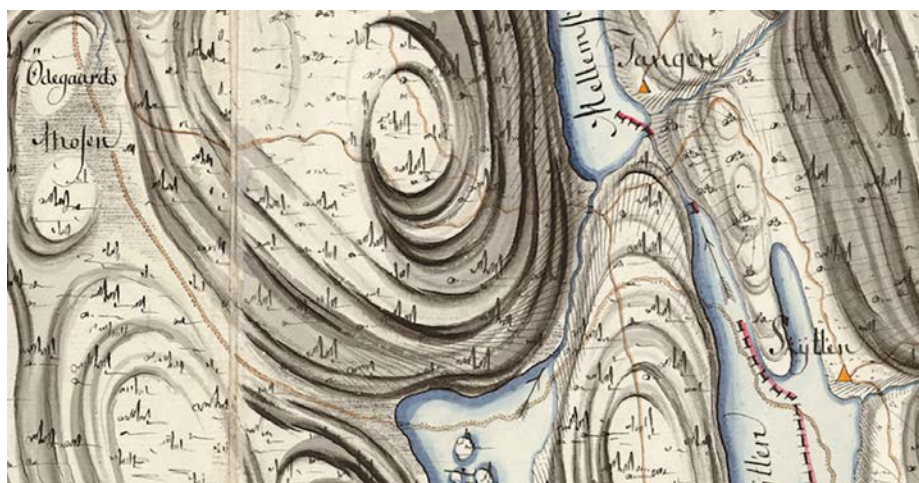
Tydelige oppmuringer og utfyllinger

Under befaringen fant vi tydelige oppmuringer og utfyllinger av mindre stein i dråget der traseen gikk ut i Nord-Elvåga. Oppmu-

ringene er ikke så tydelige på bildene, men de er veldig tydelige i terrenget. I denne vika er det opprinnelig storsteinet ur, slik at det er sannsynlig at de har fylt opp og jevnet ut for å gjøre det lettere å komme fram på vinterføre, spesielt ved lite snø. Oppmuringene og utfyllingene fortsatte nordover ut i Nord-Elvåga.

Dette beviser ikke nødvendigvis at Plankeveien gikk i dette dråget; dette kan f.eks. være spor etter en nyere ferdselsåre. Men det styrker teorien om at også den gamle vinterveien gikk her.

Hva så med kartet fra 1802, som jo har markert vinterveien gjennom sundet litt lenger vest? Karttegneren er ikke like presis på dette punktet. Han har tegnet traseen inn på land på vestsiden av Nord-Elvåga, og så over åsen og ned på Langvann. Dette er en lite sannsynlig trase. Særlig åsen ned mot Langvann er ganske bratt og kronglete, og det er lite

Plankeveien ved Elvåga og Skytten; utsnitt av kart fra 1802. Plankeveien er markert med «dobbelstiplet» strek; se f.eks. rett vest for Skytten. Kilde: Milekart nr. 63, 1802; original i Kartverket

Johan Ellingsen markerer strekningen med oppbygginger. Foto: Lars Rogstad.

hensiktsmessig å kjøre tunge planklass på skrå i denne lia. Karttegneren har vært litt upresis andre steder også; for eksempel er Ødegårdsmosen plassert alt for langt mot vest. Dette viser at ja; historiske kart er svært viktige kildedokumenter, men som alle kilder må også kart benyttes med sunn kildekritikk.

Løfter fram Plankeveiens historie

Som nevnt i Nytt fra Østmarka nr. 1 i år vil ØV løfte fram den spennende historien til

Plankeveien, og nå har vi fått økonomisk støtte til dette arbeidet. Riksantikvaren har bevilget 90.000 kr, og Viken fylkeskommune 43.500 kr. Dette vil bli brukt til å skilte hele traseen fra Enebakk til Oslo, og vi skal også sette opp informasjonstavler på utvalgte steder. Bymiljøetaten er svært positive til prosjektet, og de ønsker å delta aktivt med utsetting av skilt og tar også på seg ansvaret for vedlikehold av skiltene. Vi håper å begynne oppsetting av skilt og tavler i høst.

Støtt Østmarkas Venner via Grasrotandelen

ØSTMARKAS VENNER

Organisasjonsnummer: 871278202

32774871278202

Guidet tur langs Flyktingeruta i anledning Nansens nobelpris 100 år

- Hva:** Guidet tur
Hvor: Fra Vangen til Skullerudstua (15 km)
Hvem: Flyktinghjelpen og Østmarkas Venner
Når: Søndag 18. september kl. 10:00
Oppmøte: Busstransport til Vangen fra parkeringsplassen ved Skullerudstua kl. 9, med avmarsj fra Vangen kl. 10.
De som ikke blir med på fellestransport fra Skullerudstua må selv komme seg til Vangen til kl. 10.

Det er i år 100 år siden Fridtjof Nansen ble tildelt Nobels fredspris «for sin ledende rolle i forbindelse med tilbakesendelsen av krigsfanger, internasjonalt hjelpearbeid og rollen som Folkeforbundets høykommissær for flyktinger». I anledning jubileet inviterer Flyktinghjelpen og Østmarkas Venner til guidet tur på en del av ruta som ble brukt av norske flyktinger under krigen. Formålet med turen er å lære mer om Flyktingeruta og å sette søkelyset på folk på flukt.

Det vil bli enkel guiding av Lars Rogstad underveis og orienteringer om bl.a. Flyktingeruta og Flyktinghjelpen.

Turen går på blåmerkede stier langs den historiske Flyktingeruta. Les mer om ruta på: <https://ut.no/turforslag/1115777/flyktingeruta-historisk-vandrerute> og <https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Flyktingeruta>

Det blir flere stopp underveis, og ta med mat og drikke for hele dagen. Vi kommer ikke innom noe serveringssted på veien. Turen er 15 km lang og er beregnet å ta ca. 6-7 timer. Godt fottøy og klær etter vær!

Adkomst: Hvis du skal være med bussen til Vangen, ta T-bane eller buss til Skullerud T. Det er også gode parkeringsmuligheter ved Skullerudstua og på Bysetermosen.

Påmelding til tur og buss: se Østmarkas Venners nettsider.

Kontaktpersoner:

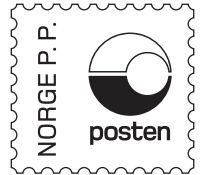
Torstein Bae, Flyktinghjelpen. Tlf.: 924 09 376
Lars Rogstad, Østmarkas Venner. Tlf.: 450 04 970

Foto: Lars Rogstad

FLYKTINGHJELPEN
NORWEGIAN REFUGEE COUNCIL

Returadresse:
Østmarkas Venner,
Postboks 85 Nordstrand,
1112 Oslo

Arrangementer Østmarkas Venner

#sammen på tur i Frivillighetens år 2022

Dato	Arrangementer	Medarrangør/Guide	Annonseres
18. sept	Guidet tur langs Flyktingeruta	Flyktinghjelpen og ØV	Side 43
9. okt	Guidet tur i verneverdig skog – Langvann rundt	Bjørnar Thøgersen og Helga Gunnarsdóttir, ØV, i samarbeid med NOA	Side 10
15.–16. okt	SpeiderhytteTuren 2022	Speiderne og ØV	Side 19
20. okt	Sarabråten-kveld	Sarabråtens venner, ØV og Østensjø historielag	Side 24
23. okt	Guidet tur fra Losby – Skauleis mot Bjørtjern	Johan G. Ellingsen, ØV, i samarbeid med NOA	Side 17
29. okt	Thomas Heftye 200 år – Bursdagfeiring på Sarabråten	Sarabråtens venner og ØV	Side 25
15. nov	Høstmøte om nasjonalpark	Program annonseres senere	Side 11

Frivillighetens år **2022**

Sammen feirer vi Norges viktigste lagarbeid

Østmarkas Venner har mottatt støtte fra statlige friluftsmidler
fra Viken fylkeskommune